טז. בשעת מען שטעלט זיך אוועק אויף דעם וועג פון חנוך לנער על פי דרכו אן קיינע פשרות, ווי די הוראה וואס עס איז געגעבן געווארן חנוכה, אז מען האט ניט געוואלט אפילו קולות אויסגעהאלטן על פי שולחן ערוך, מען האט געזאגט אז מען וויל האבן א נס, ווארום מיר ווילן האבן א מקדש טהור, א מנורה טהורה און שמן טהור, במילא וועט די ליכטיקייט אויך זיין אזוי.

איז אזוי ווי דעמאלט האט דער אויבערשטער געהאלפן אז במשך א קורצער צייט איז געווען דער „נתת" פון די אלע חלוקות ביד עוסקי תורתך, און מען האט מחנך געווען דעם בית המקדש מיט אזעלכע נרות וואס זיי לייכטן אונז ביז היינט, אז אפילו ווען די זון גייט אונטער, ווען אויפן גאס ווערט פינסטער און נאך פינסטערער, איז אין אידישע הייזער ליכטיק, און מוסיף והולך, יעדער נאכט ווערט די ליכטיקייט א גרעסערע —

איז כמו שעשה ניסים לאבותינו בימים ההם, אזוי איז אויך איצטער בזמן הזה, קענען מיר זיין זיכער אז במהרה בימינו וועלן מיר זוכה זיין, אז עס וועט אראפקומען דער מקדש טהור הבנוי למעלה — מען דארף מער ניט ווי צוגרייטן דא אן ארט וואו אוועקשטעלן אים — און אידישע קינדער, אידישע אידן פון מיטעלן דור און פון עלטערן דור, וועלן מאכן ליכטיק דעם בית המקדש מיט דער וועלט ארום זיי, ניט נאר מיט א נר של מצוה אליין, נאר אויך מיט א נר טהור בתכלית וקדוש בתכלית, וואס דאס וועט ממשיך זיין שכינתו יתברך בתחתונים ממש, אז דער עולם־הזה וואס איז געווען ביז איצטער א חומרי, אדער לכל־הפחות א גשמי, וועט ווערן א בית המקדש לשכינתו יתברך.

(משיחות ליל נר ג' דחנוכה, תשי"ד)

פרשת מקץ – שבת חנוכה

א. אין אנהויב פון פרשת מקץ, און אזוי אויך אין דער פריערדיקער סדרה, וישב, דערציילט די תורה וועגן חלומות: דער חלום פון פרעה'ן (אין פרשת מקץ) און דער חלום פון יוסף'ן, מיט די חלומות פון שר המשקים און שר האופים (אין פרשת וישב).

די אלע חלומות זיינען געווען סיבות וועלכע האבן געבראכט צו גלות מצרים — דער שרש פון אלע גליות [1]). אזוי ווי אלע ענינים זיינען בהשגחה פרטית, ממילא איז פארשטענדלעך, אז דער מסובב — גלות, האט א שייכות און איז ענלעך צו דער סיבה — חלום.

ב. די שייכות פון גלות צו חלום

---

1) לקו"ת מהאריז"ל פ' תצא.

יוערט דערקלערט אין פאַרשידענע ערטער, און אויך אין תורה אור [2], אַז חלום נעמט זיך פון כוח המדמה (פאַרשטעלונגס־כוח), וועלכער פאַר־אייניקט צוויי קעגנזאַצן צוזאַמען, ביז אַפילו „פילא בקופא דמחטא" (אַן עלפאַנט אין אַן אויער פון אַ נאָדל), אויב ער האָט נאָר פריער געטראַכט וועגן דעם [3].

אַזוי אויך אין דער צייט פון גלות, דוכט זיך אים אויס אַז ער האָט ליב דעם אויבערשטן און פונדעסט־וועגן האָט ער ליב זיין אייגענעם גוף — כאָטש ביידע זאַכן קענען גלייכצייטיק ניט געמאָלט זיין, ביז וואַנען אַז (ווי עס ווערט אין אַ צווייטן אָרט דערקלערט) ער קען ליגן אין תאוות און אַפילו עובר זיין אויף דעם אויבערשטנס רצון.

פונדעסטוועגן, פירט ער אויס דאָרט אין תורה אור, זאָל מען ניט מיינען, אַז וויבאַלד אַז נאָכן דאַוונען קען ער טאָן פאַרקערט ווי ער האָט געהאַלטן אין דאַוונען איז אַ ראַי' אַז זיין תפלה מיט די תורה ומצות זיינען גאָרנישט, — איז דאָס ניט אַזוי. דער שרש פון חלום איז פון זייער אַ הויכן אָרט און דאָס לייכט בזמן הגלות דוקא (יעוי"ש בארוכה).

ג. די דערקלערונג דערפון אין עבודה בנפש האדם איז:

ביי יעדער אידן איז דער נפש האלקית אַלע מאָל גאַנץ. די תורה ומצות וואָס אַ איד טוט זיינען איי־ביק — לעולם ועד [4]. דאַקעגן די ניט ריכטיקע זאַכן וואָס ער טוט זיינען מער ניט ווי צייטווייליק (ווייל יעדער איד וועט דאָך סוף־כל־סוף תשובה טאָן), במילא איז אויך איצ־טער זיינען זיי ניט קיין דבר של קיימא (שטענדיקע זאַך), און אַזוי ווי נהרות המכזבין [5] (טייכן וועלכע טרי־קענען אויס).

און דערפאַר קען ניט דער רע איבערוועגן חס ושלום דעם טוב, ווייל ער איז ניט קיין דבר של קיימא, דאַקעגן דער טוב איז אַלע מאָל גאַנץ.

און אין דעם איז דאָ אַ מעלה אין זמן הגלות אויפן זמן הבית: אין זמן הבית האָבן געלויכטן די כחות „פנימיים" (אינעווייניקסטע כו־חות) פון דער נשמה [6]. און אויף דעם איז דאָ אַ הגבלה (באַגרענעצונג), דערפאַר טאָר אַ טמא ניט אַריינקומען אין מקדש. אָבער אין זמן פון גלות לייכטן די כחות מקיפים פון נשמה, און אין דעם זיינען ניטאָ קיינע באַ־גרענעצונגען, אַזוי ווי עס שטייט: השוכן אתם בתוך טמאותם [7]).

ד. די הוראה בפועל פון דעם איז:

ניט ווי די וועלכע האָבן אַ טעות און מיינען אַז דער איינציקער מעג־לעכער וועג איז גיין מיט אַ מסודר'־דיקער עבודה פון גרינגער צו שווע־רער, און כל זמן ער איז ניט פאַר־טיק מיט די ערשטע טרעפ קען ער ניט אָנהויבן טראַכטן וועגן די העכ־ערע טרעפ. דאָס וואָלט געווען ריכ־

2) אין פרשה וישב, כח, ג.
3) עיין ברכות נה, סע"ב. וק"ל.
4) תניא פכ"ה.

5) פרה פ"ח מ"ט. זע אויך אויבן עמוד 36 הערה 22.
6) ספר המאמרים תש"ט ע' 108 אות ב.
7) מער אויספירלעך זע שיחת חגה"פ תשח"י.

טיק אויב אַלע ענינים וואַלטן געווען ביי אים מסודר'דיק. וויבאַלד אָבער אַז "היינו כחולמים", קען מען, און דאַרף מען, טאָן יעדע עבודה אין עבודת ה' וואָס קומט צו דער האַנט, לויט דער אָנווייזונג פון רז"ל[8], חטוף ואכול חטוף ואישתי.

און אַפילו דער וואָס איז אין אַזאַ מצב וואָס אויף אים שטייט[9] "אי אפשר... להתחיל לעבוד ה' בלי שיע־שה תשובה על העבר תחלה", פונ־דעסטוועגן פסק'נט דער אַלטער רבי אין תניא[10] — פנימיות התורה, און אין שולחן ערוך[11] — גליא דתורה, אַז אויך ער זאָל לערנען תורה און מקיים זיין מצות. כאָטש אַז דערווייל איז ער מוסיף כחַ כו', מכל מקום איז ער דאָך זיכער שלא ידח ממנו נדח, און דעמאָלט וועט דאָך אויך זיין תורה און מצות צוריקקערן זיך מיט אים.

ה. דאָס אַלץ איז ניט נאָר בנוגע גליא דתורה, נאָר אויך בנוגע פנימיות התורה און אירע מנהגים און פי־רונגען, און לויט דער אָנווייזונג פון רז"ל: חטוף ואכול (— גליא דתורה, וואָס איז געגליכן צו לחם[12]), חטוף ואישתי (— פנימיות התורה, וואָס איז געגליכן צו מים[13]).

הגם אַז מיט דורות פריער האָט מען ניט געקענט אָנהויבן לערנען פנימיות התורה ביז מען איז פריער דורכגע־גאַנגען כמה וכמה הכנות, איז אָבער אין די היינטיקע דורות "מצוה לגלות זאת החכמה"[14]) (אַ מצוה צו אַנט־פלעקן די דאָזיקע חכמה), ובפרט, נאָך דער התגלות פון תורת החסידות דורך דעם בעש"ט און כ"ק אדמו"ר הזקן און זייערע נאָכפאָלגער, איז דאָס געוואָרן אַזוי ווי אַלע חלקים פון תורה וואָס יעדער איד איז דאָך מחויב לערנען אַלע חלקים פון תורה[15]).

ו. און דורך דער הנהגה פון חטוף ואכול חטוף ואישתי, אַז מען וועט זיך ניט רעכענען מיטן אייגענעם צושטאַנד צי מען האַלט דערביי צי ניט, נאָר מען וועט האַלטן אין איין מערן אין תורה ומצות (וואָס דאָס איז ענלעך צו דעם ענין פון חלום כנ"ל),

— איז דורך דעם מערן דעם אור פון תורה ומצות גופא, נעמט מען אַוועק דעם גלות־שלאָף און מען ברענגט דעם אמת'ן אור הגאולה, הוי' יהי' לך לאור עולם[16]), אַזוי ווי מען זעט אַז בשעת עס ווערט ליכטיק כאַפּט מען זיך אויף פון שלאָף.

ז. און דאָס איז די אָנווייזונג פון דעם וואָס חלומות זיינען געווען אַ סיבה צו גלות מצרים און יציאת מצרים.

גלות מצרים איז געווען דער שווערסטער גלות, דערפאַר ווערן אַלע גליות אָנגערופן מצרים[17]), פונדעסט־וועגן איז מען דוקא דורך דעם גלות

8) עירובין נד, א.

9) תניא פי"ז.

10) ספל"ט.

11) הל' ת"ת פ"ד ה"ג.

12) לקו"ת בהר מ, ב. בחוקותי מח, ב.

13) זע אויך לקו"ש ח"ב ע' 432.

14) אגה"ק סכ"ו אין נאָמען פון אריז"ל.

15) זע הל' ת"ת לרבנו הזקן פ"א ס"ד. פ"ב ס"י.

16) ישעי' ס, כ.

17) מד"ר בראשית פ' טז, ד.

צוגעקומען צום „ואחרי כן יצאו ברכוש גדול״ [18].

אזוי אויך אין איצטיקן גלות, כאטש די גאנצע עבודה אין דער צייט פון גלות איז אן ענין פון חלום, פונדעסטוועגן, איז אדרבה, מצד דעם גופא וואס עס איז אין אן אופן פון חלום, קען מען זיך ארויפכאפן צו א העכערער מדריגה, אין אן אופן פון איבערשפרינגען, און מערן דעם אור פון תורה ומצות, וואס דאס נעמט אוועק דעם שלאף פון גלות און ברענגט צום „כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות״ [19], בביאת משיח צדקנו במהרה בימינו.

(משיחת חג הגאולה, י״ט כסלו, תשי״ז)

ח. דער דערמאנטער ענין — אז דורכן גלות דוקא ווערט א גרעסערע עלי׳, איז מרומז אויך אין היינ־טיקער סדרה, אין דעם טעם פאר־וואס אפרים איז אנגערופן געווארן מיט דעם נאמען, ווייל „כי הפרני אלקים בארץ עניי״. דורך ארץ „עניי״ (ארעמקייט) דוקא איז געווארן דער הפרני (מערן מיך), א תוספות אור אין יוסף׳ן.

די מעלה פון יוסף פאר זיך אליין איז זייער א הויכע. און ווי דער־קלערט אין תורת חיים [20]) און אין פארשידענע ערטער דער טעם פאר־וואס יוסף איז באשטראפט געווארן פאר דעם וואס ער האט געמאכט כלים אין טבע, כאטש אז יעקב האט אויך אזוי געטאן [*20]), ווייל יעקב איז גע־וועזן אין סדר השתלשלות, האט ער מורא געהאט שמא יגרום החטא [21]), דערפאר האט ער געדארפט מאכן כלים אין טבע, אבער יוסף צדיק עליון, האט מצד זיין מדרגה ניט גע־דארפט מורא האבן פאר קיינע עני־נים און ניט געדארפט אנקומען צו טבע.

ד. ז. שטייט דארט אויך — אויפן פסוק ויכר יוסף את אחיו והם לא הכירוהו — דער טעם, פארוואס זיי־נען די שבטים, אזוי אויך די אבות, געוועזן רועי צאן (פאסטוכער), אפ־געזונדערט פון וועלט, בכדי אז וועלט זאל זיי ניט שטערן.

אבער יוסף איז געוועזן אין אזא מדריגה, אז ער האט געקענט זיין אין וועלט, א הערשער אין מצרים, אז „בלעדיך לא ירים איש גו׳״, וואס אין מקרא יוצא מידי פשוטו, יעדער מצרי ווען ער האט געוואלט אנטאן כלי זיין האט ער געדארפט פרעגן ביי יוסף׳ן, און כאטש יוסף האט זיך דערמיט פארנומען, איז ער בשעת מעשה געשטאנען בתכלית הדביקות באלקות.

נאך דעם אלעמען, דורך וואס איז ער צוגעקומען צו „הפרני״ — דורך „בארץ עניי״ דוקא.

ט. דער דערמאנטער סיפור מיט יוסף׳ן איז אן אנווייזונג צו אלע אידן, אז דער ענין פון ירידת הנשמה בגוף אין עולם הזה בכלל און

18) בראשית טו, יד.

19) מיכה ז, טו.

20) פ׳ ויחי ד״ה בן פורת יוסף.

*20) יוסף האט געבעטן דעם שר המשקים ער זאל זיך באמיען ביי פרעה׳ן אים צו באפרייען און דאס ווערט יוסף׳ן פאררעכנט פאר א חטא (רש״י בראשית מ׳ כג), הגם אז יעקב האט זיך באמיט ביי עשו׳ן ער זאל אים מוחל זיין דורך שיקן מתנות און רופן אים אדוני, מיין האר.

21) ברכות ד, א.

אין דעם זמן הגלות בפרט, איז דאָס ניט ח"ו אויף מאַטערן זיך, נאָר אין דעם איז פאַראַן אַ באַזונדערע מעלה.

דער תכלית [22]) פון השתלשלות העולמות איז ניט צוליב די עולמות העליונים, וויבאַלד אַז פאַר זיי איז עס אַ ירידה מאור פניו יתברך, נאָר דער תכלית איז אין עולם הזה התח־תון דוקא, וואָרום אין עולם הזה שטייט דער כוח העצמות.

און אין עולם הזה גופא — האָט מען פאַר גלות מצרים ניט געקענט מקבל זיין די תורה, נאָר דוקא דורכן כור הברזל פון גלות מצרים איז מען געוואָרן כלים אויף קבלת התו־רה, און ווי עס דרש'נען [23]) רז"ל, אַז פאַרוואָס האָבן אידן מקבל געווען די תורה — ווייל למצרים ירדתם כו'.

י. און דאָס איז אויך וואָס עס שטייט [24]) ואנכי תרגלתי לאפרים:

ביי מתן תורה שטייט [25]), אַז אויב עס וואָלט געווען ששים ריבוא חסר אחד — זעקס הונדערט טויזנט ווייניקער איינער — (ווען דער אחד וואָלט ניט געווען) וואָלט ניט גע־געבן געוואָרן די תורה חס ושלום אַפילו צו משה'ן. וואָס דאָס איז דאָך מרומז אין פסוק [26]), שש מאות אלף רגלי העם אשר אנכי בקרבו, אַז דורך דעם וואָס עס זיינען געווען אַלע שש מאות אלף, אויך די רג־לים (פיס), און דער עיקר די רגלים (ווי עס ווערט אין אַן אַנדער אָרט דערקלערט די מעלה פון רגל — קבלת עול), איז געגעבן געוואָרן די תורה וואָס הויבט זיך אָן מיט אנכי, אַז עס איז נמשך געוואָרן דער „אנכי" צו משה'ן.

דערפאַר איז בשעת דער פסוק רעדט וועגן אפרים'ן, וואָס זיין ענין איז כי הפרני אלקים בארץ עניי, אַז דורך מצרים קומט מען צו צום תכלית העילוי פון מתן תורה, זאָגט ער אויף דעם — ואנכי תרגלתי לאפרים, אַז דורך „תרגלתי" לשון רגל, — ד. ה. די עבודה פון קבלת עול, — דורך דעם קומט מען צו צום אנכי מי שאנכי.

(משיחות חג השבועות, תשי"ג)

חנוכה

יא. די מצוה פון חנוכה איז אָנ־צינדן ליכט. ווי אַזוי שאַפט מען ליכט? — מען נעמט בוימל אָדער האָלץ א. ד. גל., ד. ה. אַ גשמיות'־דיקע זאַך, און מען וואַרעמט דאָס אָן, ביז עס ווערט אויס גשמי און עס הויבט אָן צו לייכטן אין דעם גאַנצן אַרום.

די ליכט וואָס מען צינדט אָן חנוכה, קומען פון די ליכט וואָס מען פלעגט צינדן אין בית המק־דש. אין בית המקדש פלעגט מען יעדע נאַכט צינדן ליכט. אָבער אין דער צייט פון נס חנוכה איז ניט געווען קיין ריינע בוימל צו צינדן די ליכט, האָט דער אויבערשטער געטאָן אַ נס און מען האָט געפונען אַ פך שמן טהור חתום בחותמו של כהן גדול — אַ קריגל ריינע בוימל, פאַרזיגלט מיטן זיגל פון כהן גדול,

22) תניא פל"ו.

23) שבת פח, ב.

24) הושע יא, ג. לקו"ת ויקרא ב, א. במדבר פ, ב. ד"ה לכה דודי תרפ"ט (סה"מ קונטרסים ח"א כא, א).

25) מכילתא דרשב"י (וראה ג"כ מכילתא) יתרו יט, יא. דברים רבה פ"ז, ח.

26) במדבר יא, כא.